

В статье анализируется проблема социальной мобильности личности в условиях профессионального кризиса. На основании эмпирического исследования выделены основные причины социальной мобильности личности и определены основные группы респондентов по уровню проявления социальной мобильности. Показано, что феномен социальной мобильности является достаточно сложным комплексным явлением, которое не имеет пока общепринятого определения. Согласно философско-антропологическим позициям социальная мобильность аккумулирует гуманистический идеал общественных преобразований; социологическим – акцентируется внимание на адаптационных возможностях индивидов, шансах на карьеру, цели и мотивы социальной мобильности; с психологическими – доминирует открытость к изменениям, требующим гибкости поведения, где закладывается потребность в самореализации; с педагогическими – как предпосылка успешной карьеры, переориентация, переоценка новых реалий, в частности профессиональных. Раскрыты психогенные мотивы и факторы нарушения социальной мобильности личности в период профессиональных кризисов.

Ключевые слова: социальная мобильность, профессиональный кризис, гипермобильность, психологический профиль социально мобильной личности.

Завацький Юрій Анатолійович – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри здоров'я людини і фізичного виховання Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.922.5

Коренєва Ю.П.

ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК НЕВРОТИЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ РАКУРС ПРОБЛЕМИ

У статті висвітлено змістову і функціональну сутність феномену тривожності як полімодального психостану, який детермінує повсякденну життєдіяльність людини. Відзначено, що економічна нестабільність, політична стагнація суспільства, загроженого воєнними діями, породжують загострене відчуття екзистенційної небезпеки, підвищений рівень тривоги, надмірної фрустрації, гнітючої депресії та низки інших негативних і дискомфортних психоемоційних станів особистості. Ускладнений фон тривожності відображається в таких поведінкових тактиках і стратегіях людини, які засвідчують невпевненість, неадекватність, депресивність та зумовлюють амбівалентність, відчуття знехтуваності й меншовартості. Встановлено, що наукова традиція аналізу людської тривожності фіксує

переважно такі основні підходи: типовий психічний стан як реакція на ймовірні загрози; особливий психічний стан, який найчастіше проявляється в кризових чи екстремальних умовах; специфічна властивість людини; багатоманітне емоційне переживання переважно негативної спрямованості; реалізація страху тощо. Констатовано, що серед низки психологічних досліджень, присвячених вивченню тривожності особистості як багатогранного явища, чітко простежуються два основні вектори: психодіагностичне встановлення видового характеру тривожності та розробка психотехнологічних прийомів для корекції цього стану. Висвітлено специфіку прояву тривожності в умовах депривації, зокрема в ускладнених пенітенціарних умовах. Відзначено, що тривожності притаманні регуляційна, мотиваційна, антиципаційна та інші функції. Особливою важливою функцією тривожності називається її безпосередня участь в організації таких форм поведінки, які полегшують переживання людиною стресових навантажень.

Розкрито специфіку підвищеної тривожності, що проявляється як індивідуальна особистісна властивість, її типова поведінкова тактика і характерологічна риса, які знаходять своє вираження на рівні різномодального страху, надмірного і частого хвилювання, перебільшеної боязні, помітної невпевненості і загостреного стану тривоги в таких ситуаціях, що загрожують ймовірними невдачами, психічним тиском і небезпекою, фізичним насиллям тощо. Наголошено на необхідності задіяння ревіталізаційних зусиль для зниження негативного впливу на особистість самооцінної, міжособистісної та іншої тривожності.

Ключові слова: особистість, афективність, тривожність, фрустрація, невротичність, функції тривожності, ситуативна, самооцінна, міжособистісна, шкільна тривожність, ревіталізація.

Постановка проблеми. Істотні зміни вітчизняного соціуму в умовах глобальних соціально-економічних трансформацій зумовлюють численні проблеми в життєіснуванні пересічної людини. Економічна нестабільність, політична стагнація суспільства, загроженого воєнними діями, породжують загострене відчуття екзистенційної небезпеки, підвищений рівень тривоги, надмірної фрустрації, гнітючої депресії та низки інших негативних і дискомфортних психоемоційних станів особистості. Різновидова і полімодальна тривожність стає ледь не типовим повсякденним особистісним психостаном та потребує виваженого і системного науково-психологічного вивчення. Ускладнений фон тривожності відображається в таких поведінкових тактиках і стратегіях людини, які засвідчують невпевненість, неадекватність, депресивність та зумовлюють амбівалентність, відчуття знехтуваності й меншовартості.

Попри те, що феноменологія людської тривожності є досить добре дослідженим явищем як на філософсько-психологічному рівні (екзистенціалізм, психоаналіз, біхевіоризм та ін.), так і у вимірах прикладного характеру (численні психодіагностичні заміри й інтерпретації результатів, тренінгово-корекційні технології тощо), все ж вона потребує невинного моніторингу для отримання актуальної інформації про реальний стан справ.

На підставі аналізу тематичної науково-психологічної літератури можна констатувати, що визначальним підходом до розуміння особистісної тривожності здебільшого обирається система поглядів, згідно з якими вона трактується як сукупність різноманітних життєвих переживань і проявів людини, в яких відображається насамперед психодинамічний аспект емоційно-вольового регулювання її діяльності та поведінки [1; 2; 4; 5; 7; 8; 9]. Наукова традиція аналізу людської тривожності фіксує переважно такі основні підходи: типовий психічний стан як реакція на ймовірні загрози; особливий психічний стан, який найчастіше проявляється в кризових чи екстремальних умовах; специфічна властивість людини; багатоманітне емоційне переживання переважно негативної спрямованості; реалізація страху тощо [2; 7; 8; 9]. Звичайно, що такі фрагментарні підходи до тлумачення тривожності висвітлюють її не як цілісне структурно-динамічне утворення, що є, по суті, системно-організованим механізмом психічної регуляції, а лише як частковий погляд, що виокремлює певний ракурс чи специфіку прояву. Тільки системний і цілісний підхід до розуміння феномену особистісної тривожності дає змогу багатогранно дослідити різні аспекти окресленої проблематики. Синтез наукових уявлень про ситуативну, міжособистісну, самооцінну, академічну (шкільну), патологічну та інші види тривожності може дає осяжене бачення людської тривожності як відображення її базальної архетипної екзистенційної тривоги.

Мета статті – розкриття сутності ключових науково-психологічних підходів до особистісної тривожності як складного афективного стану людини та фактору невротичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософсько-психологічна традиція відводить тривожності дуже важливу роль, наголошуючи, що вона є базовою детермінантою життєвого шляху людини (Р. Аткинсон, К. Горні, А. Камю, С. К'еркегор, Дж. Тейлор, Г. Салліван, Дж. Спілбергер та ін.). Вважається, що найпершою, найважливішою та найтиповішою емоцією в суб'єктивному переживанні людиною тривоги є страх. Психологічні особливості тривожності розглядаються у багатьох дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема таких як А. Адлер, Б. Додонов, К. Ізард, О. Захаров, Р. Лазарус, М. Левітов, Я. Рейковський, Ч. Спілбергер, Ф. Тейлор, Ю. Ханін, А. Прихожан та ін. Вочевидь, найчастіше досліджувалася феноменологія тривожності крізь призму встановлення онтогенетичної специфіки розвитку і прояву упродовж різних вікових етапів як відображень певних відтинків життєвого шляху людини (О. Захаров, В. Кисловська, Б. Кочубей, І. Мудрак, О. Новікова, А. Прихожан та ін.).

Окремим дослідницьким аспектом виступало вивчення нейрофізіологічних основ страху і тривожності (К. Ізард, Р. Лазарус, М. Левітов, К. Мей та ін.). Досить результативним було створення психодіагностичного інструментарію для проведення емпіричних студій з метою виявлення особливостей різновидової тривожності (Р. Б. Кеттелл, Ч. Спілбергер, Ф.Тейлор, Б. Філіпс, Ю. Ханін та ін.). Помітним напрямком була розробка розвивальних психокорекційних програм і тренінгів для оптимізації роботи з тривожними дітьми (Я. Гошовський, О. Захаров, І. Мудрак, А. Прихожан та ін.) [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9].

Серед низки психологічних досліджень, присвячених вивченню тривожності особистості як багатогранного явища, чітко простежуються два основні вектори: психодіагностичне встановлення видового характеру тривожності та розробка психотехнологічних прийомів для корекції цього стану [1; 3; 5; 6; 7; 8; 9]. Переважною більшістю досліджень констатується рівневий характер вираженості тривожності як типового, проте складно диференційованого і маркованого через багатоманіття відтінків і модальностей афективного стану і явища [2; 4; 7; 8]. Традиційно порівневий розгляд організації тривожності (високий, середній, низький рівень) презентує усталену лінійну характеристику щільності й інтенсивності її проявів. Такий підхід дає змогу встановити якісно інтерпретаційний результат впливу тривожності на різні стани людини як активно діючого суб'єкта, а також з'ясувати результати його фахової чи іншої діяльності, вплив на психічне здоров'я, психоемоційне виснаження чи опірність організму тощо.

Про призначення тривожності у науково-психологічній літературі існує низка припущень, зокрема виокремлюють два ключові напрями, за якими вона впливає на людину: 1) активна участь у формуванні нових особистісних утворень; 2) швидка регуляція поведінки [2; 4; 8; 9]. Тривожність розглядається як розгалужене інтеграційне особистісне утворення, що містить у собі цілий конгломерат системних і субординованих психодинамічних властивостей нервової системи людини та залежить від багатьох нейродинамічних, афективних, вольових, комунікативних та інших передумов. Їй характерна активна психорегуляційна функція, насамперед потужний (конструктивний або деструктивний) афективний вплив на різні форми і ситуації діяльності та спілкування людини. Якраз тривожність виступає тим вагомим чинником, що детермінує діяльнісну психодинаміку та комунікативну успішність особистості. Тривожність як прямим, так і опосередкованим чином здійснює інвазію на функціональну семантику кожного з видів людської діяльності та знаходить своє відображення в якості, швидкості, успішності ситуацій і біосоціальних циклів існування особистості [1; 7; 8].

Тривожності притаманна мотиваційна функція, зокрема вона проявляється доволі часто як спонука до задіяння і реалізації особистісних потенціалів. Вона виконує ще й інформативну роль, адже виступає в ролі знакового сигналу про ймовірність невдачі, поразки, травми, конфлікту тощо (К. Горні, А. Прихожан, Я.

Рейковський, Ч. Спілбергер та ін.). Тривожності властива своєрідна антиципаційна функція, адже вона може спонукати людину до уникнення тих несприятливих ситуацій, які її породжують. Тому відомими є випадки, коли деякі люди навмисно нагнітають у себе прояви тривожності, оскільки негативні переживання (невпевненість у власних силах, недовіра до власних здібностей, занижена самооцінка, розбалансоване самоприйняття, надмірне самодлубання і самокартання, песимістичні прогнози і похмурі передчуття тощо) певною мірою підготовляють їх до негативного результату. Завдяки цьому може істотно пом'якшитися болісно травмогенна дія стресового чинника. Важливою функцією тривожності є її безпосередня участь в організації таких форм поведінки, які полегшують переживання людиною стресових навантажень. Оскільки в загальному процесі діяльності людини проявляється і ситуативна тривожність, і особистісна, то регулятивна функція є для них спільною. Правда, для ситуативної тривожності регулятивна функція відбувається в конкретній ситуації, тоді як для особистісного виду тривожності регулюються загальноособистісні поведінкові тактики і стратегії. Отже важливим є семантично-функціональний ракурс аналізу тривожності, зокрема з урахуванням специфіки вікового, статевого, сімейного, соціально-статусного та іншого стилю життєдіяльності людини.

У колі багатьох детермінант виникнення тривожності виокремлюють дві основні групи: безумовні (безпосередні) й обумовлені (опосередковані) (Т. Артюхова, А. Прихожан, Я. Рейковський та ін.). Найбезпосереднішими чинниками, які актуалізують стан тривоги, є психофізіологічні процеси, що відбуваються в людському організмі, тому соматичні захворювання, збої в серцево-судинній системі, надмірна функція щитовидної залози доволі часто виступають причиною немотивованої, безпідставної, сильної, нападopodobної (іноді й патологічної) тривоги. Тривожність виникає при існуванні конфлікту мотивів, наприклад, когнітивний дисонанс через розбіжності мотиву досягнення і мотиву уникнення невдачі. Серед переліку негативних особистісних переживань тривожність займає важливе місце, оскільки досить часто призводить до психоемоційного вигорання і психофізичної втоми, до істотного зниження працездатності, погіршення продуктивності виконуваної діяльності, породжує труднощі і бар'єри в міжособистісному спілкуванні, блокуючи іноді не лише соціальну перцепцію, але й навіть звичні комунікативні акти. Тривала і непереборна підвищена тривожність на тлі загостреної депресії та фрустрації згодом може перерости у психосоматичні варіанти різних захворювань.

Тривожність спроможна відволікати увагу людини, адже, думаючи про свою некомпетентність, вона починає діяти неправильно і невпевнено, демонструючи неадекватність, хаотичність і амбівалентність поведінки, погіршуючи внаслідок цього ефективність власної діяльності.

Якщо високий рівень тривожності, який проявляється як підвищена напруга, надмірне напруження, стимулює активізацію правильних особистісних реакцій, то можливим є також і такий підхід, згідно з яким якраз тривога сприяє

вирішенню лише простих завдань, а під час вирішення складних завдань постає стан напруженості, який активізує дві основні реакції: правильну і неправильну. Внаслідок цього у високотривожних осіб кількість помилок істотно зростає. Згідно з таким баченням, по суті, тривога погіршує та ускладнює вирішення людиною складних завдань та виступає істотною гальмівною детермінантою повноцінної особистісної психогенези.

Дослідники відзначають, що тривожність не доцільно трактувати тільки як негативно гальмівну і несприятливу психічну властивість, яка набуває травмогенних ознак, ускладнює, спотворює або й руйнує позитивні вчинки й оптимістичні налаштування людини. Такі сутнісні ознаки і змістові особистісні риси як інтелектуальний рівень, мотиваційно-спонукальний потенціал, системне самоусвідомлення як поєднання самооцінки, самоакцептації, самоствердження, саморегуляції тощо, певний тезаурус духовно-моральних властивостей і чеснот, адекватність провідного індивідуального стилю діяльності та багато інших мають зворотну координаційну та регуляційну функцію щодо тривожності [1; 2; 5, 7; 8]. Отож крім негативних функціональних настановлень тривожність спроможна забезпечити людині можливість попереднього налаштування всіх функцій організму на потенційні та ймовірні труднощі в умовах ризику й небезпеки, яка насувається, а тому виступає позитивним, сприятливим і корисним результатом діяльності людини. Зазначимо, що підвищена тривожність найчастіше проявляється як індивідуальна особистісна властивість, її типова поведінкова тактика і характерологічна риса, які знаходять своє вираження на рівні різномодального страху, надмірного і частого хвилювання, перебільшеної боязні, помітної невпевненості і загостреного стану тривоги в таких ситуаціях, що загрожують ймовірними невдачами, психічним тиском, фізичним насиллям тощо.

Як відзначає Я. Гошовський, феномен депривації дуже негативно впливає на становлення особистості, оскільки її життєдіяльність постійно супроводжується підвищеним і загостреним фоном різновидової тривожності, а отже необхідно активно застосовувати ревіталізаційні (психореабілітаційні, соціорекреаційні, ресоціалізаційні та ін.) технології для зниження нервово-психічної напруженості, афективно-імпульсивної розбалансованості та високого рівня психоемоційного вигорання і невротизму [3]. У контексті деприваційної тематики І. Мудрак розглядає вплив тривожності на життєдіяльність людини в екстремальних ситуаціях, зокрема в умовах пенітенціарного стресу. Дослідник наголошує, що основні концептуальні положення науково-психологічного вивчення феномену тривожності в умовах позбавлення волі зводяться до визнання таких основних тенденцій: 1) перебування у пенітенціарній установі доволі часто пов'язане із субкультурною взаємною криміналізацією, а отже і виникненням цілої низки негативних характерологічних рис і психоемоційних станів та властивостей; 2) типовими симптомокомплексами депривованої людини є прояви агресивності, відлюдкуватості, ригідності, жорстокості,

негативізму, психоемоційного виснаження і вигорання; 3) депривація як форма соціальної ізоляції вражає емоційну сферу засуджених, зокрема вносить помітні корективи в темп, ритм і силу емоційних реакцій, посилюючи або спотворюючи їх та надаючи окремим фазам прояву ознак гострої імпульсивності, некерованості, статичності тощо. Підвищена тривожність визначається перманентним станом і головною причиною невротичності в осіб, які відбувають покарання [6].

Висновки. Тривожність як основний чинник невротичності особистості істотно детермінує результативність і продуктивність її провідного виду діяльності і прямо або опосередковано відображається на її змістовно-функціональних характеристиках, насамперед на емоційно-когнітивних та духовно-моральних параметрах і потенціалах. Загалом, різноманітні стресори й негаразди сучасної дійсності активно стимулюють надмірний рівень тривожності і викликають істотні порушення психофізичного здоров'я людини, тому зауважуємо як значне збільшення ризику розвитку багатьох онкологічних, серцево-судинних, автоімунних захворювань, а також нервово-психічних розладів та інших патогенних станів, так і підвищено невротичне реагування на них. Окреслене проблемогенне коло потребує задіяння активних ревіталізаційних зусиль.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо насамперед у здійсненні різнопланових емпіричних досліджень проблеми тривожності з ускладненими вибірками, зокрема з жінками, які перебувають у стані справжньої або хибної вагітності, а також з урахуванням специфіки різновікових та деприваційних параметрів досліджуваних.

Список використаної літератури

1. Артюхова Т.Ю. Психологические механизмы коррекции состояния тревожности личности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Т.Ю. Артюхова – Новосибирск, 2000. – 197 с.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) / Василюк Ф.Е. – М.: МГУ, 1984. – 200 с.
3. Гошовський Я. Ревіталізація психогенези депривованої особистості / Ярослав Гошовський // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2014. – № 2 (34). – С. 101-108.
4. Додонов Б.И. Эмоция как ценность / Додонов Б.И. – М., 1978. – 272 с.
5. Лютова Е.К. Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутичными детьми / Е. Лютова, Г. Моница – СПб.: Речь, 2006. – 192 с.
6. Мудрак І. Психологічні особливості прояву тривожності підлітків-колоністів в умовах комунікативної депривації пенітенціарної установи / І.Мудрак // Aktualne problem w wspolczesnej nauki: zbior raportow naukowych

(28.06.2013-30.06.2013). – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. „Diamond training tour”, 2013. – S. 84-88.

7. Прихожан А.М. Психология тревожности: дошкольный и школьный возраст. / Прихожан А.М. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.

8. Прихожан А.М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. / Прихожан А.М. – М. – Воронеж, 2000. – 304с.

9. Спилбергер Ч. Концептуальные и методологические проблемы исследования тревоги // Тревога и тревожность: хрестоматия. / [сост. В.М. Астапов.] – СПб.: Пер Сэ, 2008. – С. 85-99.

Транслітерація

1. Artjuchova T.Ju. Psychologičeskije mehanizmy korrekčii sostojanija trevočnosti ličnosti: dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.01 / T.Ju. Artjuchova. – novosibirsk 2000 – 197 s.

2. Vasiljuk F.E. Psichiligija perechivaniya (analiz preodoleniya kritičeskich situacij) / Vasiljuk F.E. – М.: MGU, 1984. – 200 s.

3. Hoshovskij Ja. Revitalizacija psyhogenezy depriyvanonoi osobystosti / Jaroslav Hoshovskij // Teoretyčni i prykladni problemy psyhologii: zb. nauk. prac Shidnoukrajinskogo nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dala. – Luhansk : Vyd-vo «Noulidz», 2014. – № 2 (34). – S. 101-108.

4. Dodonov B.I. Emocija kak cennost / Dodonov B.I. – М., 1978. – 272 s.

5. Ljutova E.K. Psichokorrekcionnaja rabota s hiperaktivnymi agresivnymi trevočnymi I autičnymi detmi / E. Ljutova H. Monina. – SPb: Rech, 2006. – 192 s.

6. Mudrak I.A. Psychologični osoblyvosti projavu tryvočnosti pidlitkiv-kolonistiv v umovach omunikativnoji depriyvaciji I. Mudrak // Aktualne problem v vsopolčesnej nauki : zbior raportow naukowych (28.06.2013-30.06.2013). – Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. „Diamond training tour”, 2013. – S. 84-88.

7. Prichochan A.M. Psichologija trevočnosti dochkolnyj I chkolnyj vozrast / Prichochan A.M. – SPb. : Piter 2007. – 192 s.

8. Prichochan A.M. Trevočnost u detej I podrostkov psihologičeskala priroda I vosrastnaja dinamika / Prichochan A.M. – М. – Voronech, 2000. – 303 s.

9. Spilberger Ch. Konceptualnyje I metodologičeskije problemy issljedovanija trevogi // Trevoga I trevočnost [sost V.M. Astapov]/ – SPb.: Per Se, 2008. – S.85-99.

Коренева Ю.П.

Тревожность как фактор невротизации личности: теоретический ракурс проблемы

В статье отражена смысловая и функциональная сущность феномена тревожности как сложного состояния, которое детерминирует жизнь и деятельность человека. Отмечено, что экономическая нестабильность, политический кризис в обществе порождают обостренное ощущение экзистенциальной опасности, повышенный уровень тревоги, фрустрации,

депрессии и ряда других негативных и дискомфортных психологических эмоциональных состояний личности. Тревожность отображается в таких поведенческих тактиках и стратегиях человека, которые удостоверяют неуверенность, неадекватность, депрессивность, амбивалентность, невротичность. Традиционно человеческая тревожность рассматривается как: типичное психическое состояние как реакция на вероятные угрозы; особенное психическое состояние, которое чаще всего проявляется в кризисных или экстремальных условиях; специфическое свойство человека; эмоциональное переживание преимущественно негативной направленности; реализация страха и тому подобное. Раскрыта специфика повышенной тревожности, которая проявляется как индивидуальное личностное свойство, ее типичная поведенческая тактика и характерологическая черта, которые находят свое выражение на уровне страха, чрезмерного и частого волнения, преувеличенной боязни, заметной неуверенности и обостренного состояния тревоги в таких ситуациях, которые угрожают вероятными неудачами, психическим давлением и опасностью и физическим насилием. Отмечено необходимость задействования ревитализационных усилий для снижения негативного влияния на личность самооценочной, межличностной и другой тревожности.

Ключевые слова: личность, аффективность, тревожность, фрустрация, невротичность, функции тревожности, ситуативная, самооценочная, межличностная, школьная тревожность, ревитализация.

Koreneva Ju.P.

Anxiety as factor of neurosis personality: theoretical foreshortening of problem

In the article semantic and functional essence of the phenomenon of anxiety is reflected as the difficult state which determines life and activity of man. It is marked that economic instability, political crisis in society generate the strained feeling of danger, increased level of alarm, high frustration, unpleasant depression and row of other negative and discomfort psychological emotional states of personality. Represented an anxiety in such tacticians strategies of man, which certify uncertainty, inadequacy, depressed. Traditionally a human anxiety is examined as: typical mental condition as reaction on credible threats; special mental condition which mostly shows up in crisis or extreme terms; specific property of man; emotional experiencing of negative orientation; realization of fear and others like that. The specific of the increased anxiety which shows up as individual personality property is exposed, her typical tactic, which find the expression at the level of fear, excessive and frequent agitation, exaggerated dread, noticeable uncertainty and strained state of alarm in such situations, which threaten credible failures, psychical pressure and danger, by physical violence and others like that. It is marked the necessity of involving of revitalization efforts for the decline of negative influence on personality of evaluation, interpersonality and other anxiety.

Key words: *personality, affect, anxiety, frustration, neurosis, functions of anxiety, situation, evaluation, interpersonal, school anxiety, revitalization.*

Коренєва Юлія Петрівна – аспірантка кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк.

UDK 159.99

Khunov Y.A.

THE ORGANIZATIONAL AND SUBSTANTIVE ASPECTS OF THE TEACHING OF MODERN SPORTS PHARMACOLOGY AND FORMATION OF MOTIVATION IN PHYSICAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article analyzes the main organizational and substantive aspects of the teaching of modern sports pharmacology and approaches to the problem of formation of motivation in physical training of students of higher educational institutions. The definition of the concepts of "motivation", "health saving technologies." The main types of health-saving technologies. We consider the typology of motives, styles and types of motivation for physical training. The criteria and levels of formation of motivation to physical training at students of higher educational institutions.

Key words: *intrinsic motivation, healthy lifestyle, health-saving technologies, extrinsic motivation, motivation, self-control, university students, the needs, physical training.*

Problem definition. The problem of preservation and promotion of health of students will be solved on condition of formation of the corresponding motivation. But, as the research studies show, the predominant majority of students in Ukraine do not keep to the health activity and a healthy lifestyle, which particularly in recent years leads to decline of students' health. It is therefore the problem of study and formation of students' motivation for physical education becomes especially urgent.

Analysis of the recent researches and publications. In the modern science motivation is interpreted as a set of factors that support and guide, i.e., define the behavior; a set of motives; the process of psychic regulation of a certain activity; the process of a motive's formation. Scientists divide definitions into two groups: the first examines the motivation from the structural positions; the second one describes it as a dynamic phenomenon.

In psychological dictionary motivation (lat. movere) is defined as an impuls to an action; dynamic process of the physiological and psychological plan that manages a human's behavior, determines its organization, activity and steadiness; person's ability to meet his or her needs [6].